

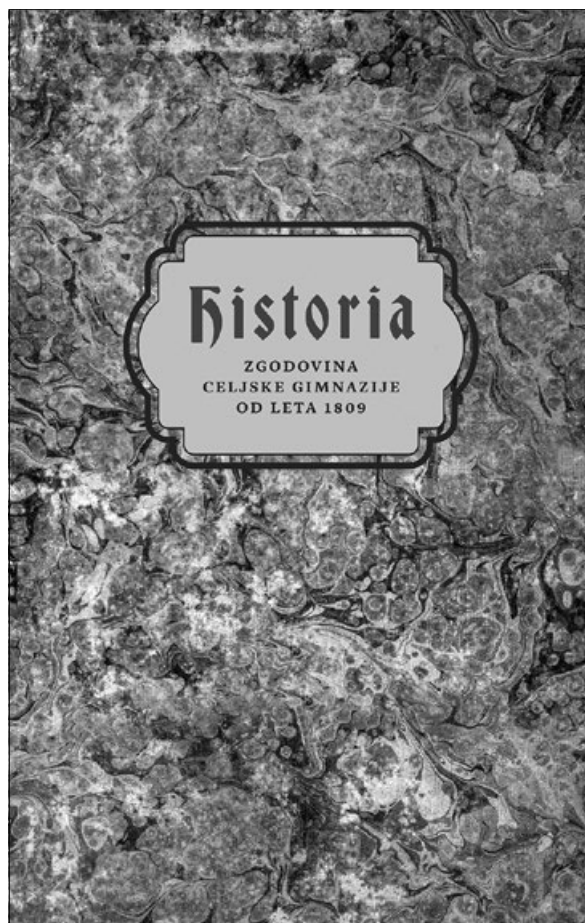
Prvi letopis prve celjske gimnazije

Aleksander Žižek, Matej Hriberšek: *Historia: zgodovina celjske gimnazije od leta 1809*. Celje: Zgodovinski arhiv Celje in I. gimnazija v Celju, 2023. 207 strani.

V začetku 19. stoletja, leta 1808, je bila po zaslugi sodnika Nikolaja Lipiča, ki je zbral finančna sredstva, ustanovljena »ustanova humanističnih študij«, celjska gimnazija. S poučevanjem so začeli naslednje leto, sprva v stavbi na Poštni ulici 12, med leti 1812 in 1919 v namensko zgrajeni stavbi na Slomškovem trgu, od tedaj pa šola deluje v gimnazijskem poslopju na Otoku, zgrajenem tik pred prvo svetovno vojno.

V deloma že objavljenem arhivskem fondu I. gimnazije, ki ga hrani Zgodovinski arhiv Celje, pa se je do nedavnega skrival še neodkrit biser. Od ustanovitve celjske gimnazije 1809 pa vse do leta 1890 so namreč ravnatelji pisali »historio«, kroniko šole – do leta 1826 v latinščini, kasneje v nemščini –, ki sta jo konec minulega leta izdala in založila Zgodovinski arhiv Celje in I. gimnazija v Celju. Avtorja knjižne izdaje kronike sta Matej Hriberšek (prevod iz latinščine) in Aleksander Žižek (prevod iz nemščine ter kritični aparat z uvodnim poglavjem in več kot 400 opombami). Spremno študijo o kronikah (in kronistih) skozi čas pa je prispeval nekdanji dijak I. gimnazije v Celju, Igor Grdina.

Ob prebiranju kronike izvemo mnogo zanimivih dejstev. Pouk na gimnaziji je prvih 40 let potekal v latinščini, kasneje v nemščini, na njej pa so poučevale ali jo obiskovale številne pomembne osebnosti – tiste, ki so omenjene v kroniki, lahko hitreje najdemo s pomočjo osebnega kazala. Med znamenitimi celjskimi gimnazijci so bili npr. pesnik Janez Vesel Koseski, škofje Slomšek, Stepišnik, Napotnik, pa skladatelji Ipavci – Alojz, Benjamin, Gustav in Josip, nadalje duhovnik in zgodovinar

Ignac Orožen, kartograf Blaž Kocen in še bi lahko naštevali. Nič neobičajnega ni bilo, da so profesorji, zlasti v prvih razredih, poučevali kar vse predmete. Predmetnik se je tekom 19. stoletja spreminjal; leta 1818 so ukinili pouk naravoslovja, deloma tudi matematike, gimnazije so imenovali latinske šole. Do leta 1848 so bili prvi štirje razredi gramatikalni, zadnja dva (peti in šesti) pa humanitetna. Predmetnik je obsegal verouk, latinščino, ki je bila glavni predmet, zemljepis, zgodovino, matematiko, prirodopis, grščino in nemščino. Leta 1848 je gimnazija postala osemrazredna, uvedli so predmetni pouk, učni jezik je postala nemščina. Leta 1861 so začeli z (neobveznim) poukom telovadbe, tudi zgodovina je bila neobvezen predmet. Kot je v svoji knjigi spominov *Zgodbe moje pokrajine* zapisal mariborski dijak (in leta 1872 suplent na celjski gimnaziji) Anton Šantel, so v drugem semestru 4. razreda na vseh štajerskih gimnazijah kot neobvezni predmet poučevali štajersko zgodovino. Ob koncu semestra so iz tega predmeta organizirali tekmovanje v znanju – nagrada najboljšemu dijaku je bila srebrna kolajna v etuiju, poimenovana po Josefu Wartnerju,

ustanovitelju štajerskega deželne arhiva v Gradcu. Tega tekmovanja so se udeleževali tudi celjski gimnazijci – v kroniki je to tekmovanje, ki je potekalo pod pokroviteljstvom štajerskega deželnega odbora, prvič omenjeno v šolskem letu 1853/54.

Tudi slovenščina kot drugi deželni jezik je bila sprva fakultativni predmet, v 90. letih 19. stoletja pa za slovenske dijake obvezen v nižjih razredih. Tedensko so imeli dijaki 18 ur pouka, ob četrtkih so bili prosti, vsak dan, razen ob hudem mrazu, so se morali udeleževati šolske maše. Sprotnega ocenjevanja ni bilo, ob koncu semestra so morali delati izpite iz vseh predmetov. Kot zanimivost naj omenim, da so leta 1886 v monarhiji z odlokom prepovedali rangiranje po uspehu, torej pisanje zaporednih številk dijakov, ki so jih glede na uspeh dosegli v razredu, v spričevalo. Poudarjam, dijakov – prva dijakinja (privatistka) se namreč omenja šele v šolskem letu 1876/77. Omeniti velja tudi ugotovitev, da je z reformami sredi 19. stoletja srednješolska profesura postala ugleden akademski poklic (sic!). Pouk in delovanje gimnazije so nadzirali lavantinski škof – gimnazijo sta tako obiskala knezoškofa Anton Martin Slomšek (1854 in 1860) in Jakob Maksimilijan Stepišnik (1866) –, ministrstvo za bogočastje in uk ter deželni šolski svet v Gradcu.

Sledimo prostorskim širitvam gimnazijskega poslopja, gibanju dijakov in profesorjev, ki so jih oblasti zelo pogosto prestavljale na druga delovna mesta v monarhiji – na gimnaziji sta med drugimi učila Johann Gabriel Seidl, avtor avstrijske himne (v

letih 1828–1839) in Andreas Gubo, avtor več zgodovinskih del o Celju (v letih 1878–1891). Razberemo lahko tudi številne drobce, povezane z zgodovino Celja, npr. da je jeseni 1834 učitelj humanistike Janez Küttel na svojem dvorišču zgradil vrata z antikami. Pisci kronike so zabeležili tudi obiske znanih osebnosti v Celju, ki so jim prisostvovali tudi profesorji in dijaki gimnazije: leta 1854 je Celje obiskal misijonar Friderik Baraga, leta 1887 je v mesto prispel prestolonaslednik Rudolf s soprogo, skozi Celje so potovale še številne druge (vladarske) osebnosti, nekatere so se v mestu za krajši čas tudi ustavile. No, skozi Celje pa niso potovali samo živi, leta 1868 so Celjani lahko pozdravili tudi mrtvaški spreved v Mehiki preminulega cesarja Maksimiljana I. Mehškega. In ko smo že pri smrti: dijaki so se udeleževali tudi ne tako redkih pogrebov dijakov (smrti zaradi bolezni ali nesreč) in profesorjev, ki so podlegli raznim boleznim. Pisci so namreč v gimnazijsko kroniko večkrat zabeležili tudi epidemije bolezni kot so davica (1878), tifus (1869, 1877, 1878/79), kolera (1835/36, 1866), oslovski kašelj (1882), ošpice (1882, 1888) in gripa (1890).

Iz vsega omenjenega (in še veliko več neomenjenega) lahko povzamemo, da je zaradi uspešnega sodelovanja vseh avtorjev in institucij, ki so se povezale k dosegu skupnega cilja, objavljena *Historia* izvrsten zgodovinski vir, ki nam obudi življenje na eni izmed najstarejših gimnazij na Slovenskem, pa tudi dogajanje v Celju in okolici.

Marija Počivavšek